

a) Žalostna resnica je, da slovenščina ni v eni versti z drugimi nauki stala. Iz nje dvojko (2. Classe) dobiti, ali celo nič škodovalo ni, ali pa le toliko, da je učencu ki je v nji zaostal in še kje drugej slabo opravil, tudi zaostanek v slovenščini se zarajtal. Sploh pa se je prvi red iz slovenščine kaj lahko dobil.

b) Učili so sem ter tje slovenščino možje, ki je sami niso razumeli ali pa se iz nje celo norca delali. Vem za moža, ki je prikoračil dostikrat v šolo in se posmehovaje pred učenci pačil: „No, no, kaj bomo pa danes naprej nosili: ali svovenščino ali kranjščino? Pa saj vem, da to že vse znate, bomo pa raji vzeli kaj iz latinskega“. — Ta reč ne potrebuje komentara. Take ljudi bi le prašal: Ali res mislijo, da se s takim razžaljevanjem slovenskega jezika in naroda vladi prikupijo, zatajevaje njene postave, svetost postav z nogo taptaje.

c) Vsakod poterjena, najboljša metoda je, žive jezike razlagati zopet v ravno tistih živih jezikih, tedaj nemščino po nemški, slovenščino po slovenski i. t. d. Ali se to pri nas godi? Le v Terstu vem, da se v 3. tečaju (ondi se deli ta nauk v 3 tečaje) slovenski jezik po slovenski uči; drugej pa povsod po nemški. Zastran tega sem govoril z nekterimi učitelji, pa so mi rekli, da to ne more drugač biti, ker je med učenci vedno dosti Nemcov, ki bi slovenskega razlaganja ne razumeli. Al dragi moji! to je prazen izgovor; rojenim Nemcom je treba slovenščino sploh vse drugač razkladati kakor rojenim Slovencom. Naj se Nemci v poseben tečaj denejo, kakor se sem ter tje že prav godi in potem naj se jim po nemški, Slovencom pa po domače razlaga. V Avstrii to nič novega ni, na Hrovaškem, Ogerskem, v Galiciji in tudi v nekterih českih gimnazijah je to že od leta 1848 v navadi, če ravno je tudi v teh deželah precej nemških učencov.

d) Po postavi bi morali vsi rojeni Slovenci, to je na Slovenskem rojeni in odrejeni otroci slovenščine se učiti. Ali se je to povsod natanko spolnovalo? Za tri gimnazije vem, da ne. V enem so menda vsakega osvobodili, kateri se je koli osvoboditi hotel; v nekem drugem je učenec slab klas iz slovenščine dobil in zato se mu je pristudila, in kaj se zgodi? oprostili so ga! Pozneje pride ta mladeneč v Reko, kjer se na zrelosti skušnji od Slovincov tudi znanje slovenskega jezika imeti hoče, in prav terdo je šlo rezevu. Pomagati mu nismo dosti mogli; bilo se nam je postave deržati.

e) Za nektare učitelje slovenščine vem, ki so celo leto učencem komaj dve nalogi dali. Kako se bodo z dvema nalogama pisati naučili? Iz hrovaškega jezika smo jih imeli v Reki vsak mesec po dve naj manj, včasih tudi po tri, in še je bilo veliko veliko truda, preden so učenci kaj večjega po vseh pravilih spisati znali; v eno mer se jim je vdiral v provincializme ali pa v laščino. V teh rečeh je treba dolge, resnične, vestne vaje; slovenščino pa nekteri imajo za nekako sinekuro; marsikdaj sem ostermel viditi slovenske učence iz pete in šeste šole, ki niso ne le nič gramatike razumeli, še celo našega pravopisa poznali niso!

f) Poznam več prav marljivih, domorodnih učiteljev, katerim je bilo mar za postavo in tedaj tudi za slovenščino. Učili so učence po vsi svoji vesti, in napredek bi ne bil izostal, al kaj — ko so komaj eno, k večjemu dve leti učence v svoji šoli imeli. Prišli so k drugim, manj marljivim in manj izvedenim učiteljem, in ti so zopet poderli, kar so uni sozidali. Vedna sprememba slovenskih učnikov je bila ena največjih zaprek, da se nič pravega dognati ni moglo. Naj se v tem posnemajo druge dežele. Na Hrovaškem, Ogerskem, Gališkem in Českem je domači jezik ali v enih rokah, ali pa ga k večjemu po dva učitelja v enem duhu, v eni misli opravljata, in učenci, končavši latinske šole — ga znajo.

g) Da se učenci v slovenščini vadijo, jo prestavljalo iz slovenskega na nemški jezik. Da ta metoda ne

velja, je jasno, pa ne zato, ker se nemški jezik pritika; marveč je prav in koristno, da en jezik drugega razjasnuje. Ni mi treba dokazovati, da omenjeno prestavljanje ne bo pospešilo slovenščine, ampak le nemščino. Tako naj se prestavlja, kadar se nemški jezik razlaga. Velik dobiček pa bo, če dajete iz nemškega na slovenski jezik prestavljati. Učenec bo moral nekoliko misliti, kako bi nemško frazo po domače povedal; zavedel se bo smisla ali duha svojega, ob enem pa tudi nemškega jezika, — pomagali mu bote na obé plati. Take prestave so dostikrat več vredne, kakor cele ure učencem kako tanko, malo znano gramatično formo ali sintaktično skrivnost razkladati.

h) Postava zapoveduje, da mora učenec tudi po pravilih svoj jezik govoriti znati. Na to se do zdaj ni dosti gledalo — to mi bo tudi vsak učitelj rad poterdil in ta reč se res ne dá tako lahkomu dognati. Treba je učence mnogo, mnogo v govorjenji vaditi, o raznih rečeh, o domačih in učenih se z njimi pogovarjati, jih popraševati, kako se to ali to imenuje, jim manj znane reči in besede o pravi priložnosti po domače dopovedovati, pa se ve, da mora učitelj sam jezik dobro znati.

i) Učenci se imajo dan današnji dosti več učiti, kakor nekdanj. Včasih smo imeli zjutraj samo po dve uri, zdaj se sem ter tje tudi po štiri poté. Slovenščini se je na nekterih krajih četrta ura odločila — zoper to se ne da dosti govoriti — en nauk mora najzadnji biti. Res pa je, da so 4. uro učenci že tako spehani, da jim uk ne tekne dosti. Ali bi se ne dalo to tako poravnati, da bi 3. uro nemški ali slovenski, 4. pa slovenski ali nemški jezik bil — potem bi dokaj lagljeje bilo; ta dva jezika bi se eden drugega razjasnovala — obema na korist, in učenci bi se dosti manj utrudili.

k) Izvedil in skusil sem, da po vseh teh overah učenci, ko iz 8. šole pridejo, ne znajo tako slovenski, kakor postava hoče. Vsi lemenatarji, vsi mladi duhovni, s kterimi koli sem govoril, so mi rekli, da jim je neizrečeno težko slovensko pridigo sostaviti. Prisiljeni so večidel, najpred nemški tekst spisati ali pa nemški tekst vzeti in po njem z velikim trudom prestavljati. Če človek pomisli, da je najtežja reč dobra, domača prestava, da je treba obeh jezikov do dobrega znati, da se kaj prida napravi, se lahko o škodi prepriča, ki je ne terpi le jezik, temuč tudi reč — kerščanski nauk. Pridigar mora iz serca v serca govoriti; najpred pa je treba se ve da jezik znati. Vidil sem, da se dobro slovenski v gimnazijah le tisti učenci nauče, ki imajo za to reč posebno veselje, „passion“, tedaj po eden ali dva izmed 30 ali 40, in vendar bi se morali po postavi vsi naučiti.

Kaj sledi iz tega? Lahko je odgovoriti. Deržimo se naredbe, kakor jo vleva „Organisationsentwurf“. Slovenščina se mora ustmeno in pismeno popolnoma znati. Ta zapoved mora nam učiteljem sveta biti, kakor vse druge šolske zapovedi. Kaj postavi nasprotuje, sem omenil; — kako se da spolniti, sem po svojem prepričanji in svojih skušnjah tudi povedal. Bodimo vestni v vseh rečeh; vestni, če učimo nemški ali latinski jezik, vestni pa tudi, če učimo slovenščino. Razžaliti nisem nikogar hotel. Saj poznam dosti neutrudljivih domorodcev in učiteljev sam, katerim pošten človek ne trohice očitati ne more. J. Terdina.

Kratkočasno berilo.

Bramba ženskih obročev ali krinolin.

Nismo mislili, ko smo zadnjič nedolžni pretres „ženskih obročev“ v „Novice“ djali, da se bomo našim dragim rojakinjam tako zlo zamerili. Marsiktero grenjko smo mogli za tega del že požreti. Pa tolažimo se z domačim pregovorom, da „resnica oči kolje“.

Ker pa vendar nismo radi v zameri z našimi Sloven-

kami, in ker se tudi o tej pravdi deržimo svojega starega vodila „audiatur et altera pars“, ali po naše:

Da se resnica prav spozná,
Je čuti treba dva zvoná, —

postavimo odkritoserčno v „Novice“, kar se nam je za brambo „obročnega stoletja“ pisalo ali z besedo povedalo.

Evo zagovore!

Neka gospá nam je pisala brez imena pa z ljubljansko poštno marko sledeče slovensko pisemce:

„Hudi vrednik! Vaš zadnji list je nam ženskam prav do kože segel. Ne vem, ali se spodobi ženske krila pretresati. Pa ker se s takimi zabavljicami po svojih mislih poganjate za dober cilj in konec, Vam ne morem tega ravno očitati. Al čudno se mi zdí, da Vi, ki se poganjate vse-skozi tako iskreno za prid kmetijstva, ste to tabart v nemar pustili in jo ravno v napčno pot zavozili! „Novice“ bi iz kmetijskega obzira ne smele biti zoper „obroč“, ampak zagovarjati bi jih še mogle in za-nje se potego-vati. Al ste pozabili, da ste enkrat grajali nam, da toliko štirke potratimo za svoje kijklje, in da ste nam celó na drobno našteji, koliko krompirja, ki nam ga je Bog le za živež ustvaril, gré po ženskih kijkljah v škodo? Krompir je nek zdaj že po poldrugi goldinar mernik, — ali niso tedaj krinoline ali „obroči“ kakor jih Vi imenujete, človeštvu velika dobrota, ker nam sedaj več štirke treba ni za-nje, tedaj se veliko dražega krompirja prihrani ljudém! Vidite tedaj, da „Novice“, ako ne prezrejo kmetijskega namena, morajo še le zagovarjati „obroč“. Pa še več — „Novice“ tudi rade grajajo nepotrebno potrato v obleki. Če pomislite, da je ženska, če je hotla dosti široka biti, mogla popred flanelovko, čez to pa še tri kijklje imeti, bote vendar spoznali, da se z edino krinolino veliko manj dnarja v štacuno znosi. Po tem takem je tedaj dobra gospo-dinja, ktera namesto deset kikelj le eno krinolino ima. Če ste, dragi vrednik, mož, ki dá pravico, komur pravica gré, bote tudi te moje besede djali v „Novice“. Z Bogom.

Krinolinka.

Da smo mož, ki dá pravico, komur pravica gré, vidite, ljubeznjiva Krinolinka! iz tega, da je pisemce Vaše natis-njeno od konca do kraja, kakor ste nam ga poslali. Skor da ste nas iz kmetijskega obzira v kozji rog vgnali; al reči moramo, da oni sostavek „iz Kroke“ niste, draga moja, prav razumela, — ne, da bi branil Vam Evinim hčerkam spodobno širokim biti, je očitil „obroč“, ampak grajal je le, kar je od sile. Če se nam ženska v obročih naproti privali kakor lajta, — če meri okoli krila 7 — 8 vatlov, je vendar to presilno, ker svet nam bi bil kmali premajhen, ako bi vse ženstvo se tako raztegnilo! —

Neka druga gospá nam je rekla, da ne ženstvu naj se očituje ta obročarska šega, ampak le možkim, to je, očetom, ki imajo take hčere, in pa možem, ki imajo take žene. Nje zadene sramota, ako kraljuje taka moda, ker oni bi jo mogli z ostro prepovedjo berž odpraviti.

Tako nam gospá pšice, ki smo jih nad ženske spustili, pošilja možkim nazaj. Al — če bomo v tej pomoči zdravila iskali zoper krinolino kugo, težko da ga bomo našli. Ženstvo se je v modah svojih tako izvilo, ali kakor se sicer pravi, tako emancipiralo iz gospodstva možkega, da v tem pač možki nimajo nič govoriti. Ženske so v tem popolnoma samovladarice, če mož tudi misli, da je on. In če bi mož tudi hotel braniti to in uno, saj pridejo berž vse tiste ženske umetnosti na dan, s kterimi zmagajo vse overe, in ki so: ali kisli obraz („kaj ti je mar za to?“) — ali dobre besede in prilizovanje („kaj ne, ljubček, da nisi hud?“) ali jok in stok („ne najmanjega veselja mi ne privošiš!“) — ali pa kujanje brez konca in kraja in ropotanje po hiši od zora do mraka. In kaj ne stori mož le zavoljo ljubega mirú v hiši! —

Zdaj pa še nekaj od krinolin za naš slovník. Neki gospod nam je rekel, ko je pervikrat vidil krinoline pri šta-

cunah viseti, se je berž spomnil enakosti, ki jo imajo s ravšeljni, v kterih ribči ribe imajo. Ravšelj, nam je rekel, je pravo ime za krinolino. Ergo ad notam gospodje slovníkarji! —

Ravno ko smo hotli te verstice poslati v natis, nam prinese pismonos pismo iz K., v kterem gosp. pisatelj J. L. zagovarja čedno nošo Kropenčank, ter pravi, da ni res, da bi v Kropi se zvirale ženske tako, razun ene.

Na to memogredé odgovorimo: Pismo zastran krinolin je res iz Kroke; al zatega voljo ne zadeva le Kropenčank. Ako bi se to tako zatolmačilo, bi človek, ki kaj graja, se mogel vselej preseliti na Grintovec, da bi mu ne očitali osebnosti. Krinoline tû, krinoline tam; povsod, kjer so prenapete, naj jih kerči oster nož očitne zabavljice — pa brez zamere! Saj pomagalo tako — ne bo dosti!

Dopisi.

Iz Maribora 14. sept. Nikoli ni bilo veselejše, nikdar imenitnejše novine za nas, kor ta, ki vam jo danes naznanjam. Kar se je celih 50 let snovalo in delalo, je dovršeno; doživeli smo, česar se je dosti rojakov čakati želelo, pa bela žena jim je prerezala pozemeljski žitek; vidimo, kar jih je mnogo viditi hrepenelo, pa — ni jih; pod hladno grudo počivajo. Dobro še se spominjam gosp. K. A., verlega in marljivega pisavca, ki je nekekrati zdihoval: „Gospod, daj mi doživeti slovenskega vladika, potle pa se rad preselim odtod“, — al Božja modrost je inači naravnala. — Nismo več pasterki; dobili smo tudi mi podravski in pomurski Slovenci domačega vladika, združili se s sorodnimi bratci labodskimi; tudi od 1. kimovca nismo več Sekovščani temoč „Labodščani“; naš duhovni glavar, labodski vladika, prečastiti in prezvišeni gosp. Slomšekov Anton Martin; njegova pastirska palica bo vračala slovensko čredico; on bode nas vodil, da omikamo narod v veri, vedah in umah. Tedaj Bog pomozí! — 1. kimovca 1859 je svetli domači vladika labodski prevzel uredno deset dekanij slovenskih, s kterimi so prek šest stoletij vladali tuji pastirji, namreč: marberžko, mariborsko, jarensko, sv. lenartsko, sv. jurjevsko (pred lutomersko), ptujsko, veliko nedeljsko, zavračko, fravheimsko (pred slivniško) in hočko, ter pridružil 14 dekanijam, ki so že prvlje labodske bile. Taisti den je bil novi red za Božjo službo določen, po kterem bode odsihmal v Alojzijevi crkvi (dijački) po rani meši slovenska propoved vsako nedeljo in svetek in krščanski nauk slovenski po nedeljah, kar bodo viši semi-niški gospodje opravljali. Bogme, tega je bilo treba kor ribi bistre vode! V Magdalenski naši crkvi bode tudi pozna slovenska propoved odsihdob. Vsako nedeljo in praznik nemška propoved ob ednajstih v slovenski crkvi kor nekda za Ligorjanov. — V saboto 3. kimovca se je obhajala ob treh svetečna večernica; od šestih do sedmih se je zvonilo po vseh cerkvah celega novega dela, da bi se ljudstvo opominjalo tolike sreče ter goreče molilo, da Bog novo delo blagoslovi; ob devetih zvečer je sijala bakljada po ulicah in prepéval se vladiki pozdrav. V nedeljo 4. kimovca je že okoli štirih mestna godba z zvonika stolne crkve ugodne glasove pošiljala po mestu in okolici, zmes je véliki zvon brnel in možnarji pokali ljudstvo budé in vabé na preserčno slovesnost. Ob sedmih so že prihajali ljudje v redu od sv. Petra, Kamce, sv. Magdalene in slovenske župe prepevaje milostivemu očetu slavo in hvalo; množica je vrela od ranega jutra, da se skoro ni moči bilo po ulicah ogibati. Ob osmih je prezvišenik stopivši v Alojzijevo crkev bil sprejet od duhovništva, potem posvetivši novi oltarski kip sv. Alojzija je ostal pri tihi sv. meši, na to pa se začel gibati dolgi obhod, kder je razne množice in drugih dostojnosti bilo 109 duhovnikov, mimo vladike še trije imenitniki z visokimi kapami, gledavcov pa toliko iz raznih krajev Štirskega, da se je vse ušibavalo, in gotovo